

AZ ÖNTÖZÉSES GAZDÁLKODÁS KÉRDÉSEI, FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEK

Agrárminisztérium

Az éghajlatváltozás további bizonytalansági tényezővel járul hozzá a vízkészletek elérhetőségéhez. A változó csapadékeloszlás miatt a jövőben Európa egyes részein több, míg más területein kevesebb édesvíz áll majd rendelkezésre. A növekvő kereslet és az éghajlatváltozás következtében a fogyasztóknak – így a természetnek is – küzdenie kell a vízigénye kielégítéséért. A klímaváltozásból adódó felmelegedés hatására a csapadékhozamra alapozott termelés csak korlátozottan alkalmazható, amely előtérbe helyezte az öntözéses gazdálkodást. Feladat: a biztonságosan előre tervezhető hozamspecifikus termelés és a gazdálkodók helyben marasztalása.

Az öntözés olyan agrotechnikai művelet, amelynek célja a területen termelt növények részére az optimális vízszükséglet biztosítása. A növények életfolyamataiban lejátszódó anyagcsere csak vizes oldatban jöhet létre, ezért szükséges, hogy a talajban a növények által felszabadítható víz legyen, s ezt biztosítjuk öntözéssel. Mint ahogy más gazdálkodási ágazatban, úgy a növénytermesztés tekintetében is számolhatunk végletes hibákkal, hiszen ha túl sok vizet öntözünk a termőföldre az belvízhez, tápanyag-kimosódáshoz vezethet, ha viszont túl kevés vizet használunk fel az öntözéshez, akkor a termőtalaj kiszáradásával, aszályosodással számolhatunk. Az aszály elleni védekezés leghatékonyabb eljárása a helyes agrotechnikai és vízgazdálkodási tevékenység és ennek egyik eleme az öntözéses gazdálkodás.

2020-tól 2030-ig évente 17 milliárd forint, azaz összesen 170 milliárd forint forrást biztosít a Kormány az öntözésfejlesztéshez kapcsolódó vízkeresleti és vízkínálati oldal fejlesztésére.

Magyarország Kormánya célul tűzte ki, hogy az öntözéses gazdálkodás szélesebb körben történő elterjesztését. Ennek megfelelően 2020. január 1-jével hatályba lépett az **öntözéses gazdálkodásról szóló 2019. CXIII. törvény és később a végrehajtási rendelete is**, mely azt a célt hivatott szolgáztatni, hogy a mezőgazdasági gazdálkodást végző, valamint **gazdálkodásban gondolkodó ügyfelek megkapják a számukra szükséges ösztönző lehetőségeket**. A felszíni vizekkel történő megfelelő gazdálkodással csökkenteni lehet a klímaváltozás káros hatásait. Az öntözéses gazdálkodást az állam közérdekű tevékenységnek tekintti, hiszen nem pusztán egyéni haszon keletkezik ennek révén, hanem környezetünk jó állapotát is javítani tudjuk a kiegyensúlyozott, tudatos és magasabb fokú vízgazdálkodási tevékenységgel. A törvény elfogadása révén az állam új feladatokat vállal magára az öntözésfejlesztés érdekében. Középszintű állami tervezési egységként öntözési kerületek kerülnek majd kijelölésre, melyekre **öntözésfejlesztési tervek készülnek**. E tervek segítségével pontosan meghatározhatóvá válik majd, hogy mely területek alkalmasak az öntözésre, és mely területek nem. Cél, **hogy a gazdálkodó ennek alapján reális képet kapjon öntözési lehetőségeiről, valamint hogy az öntözésfejlesztési terveknek megfelelő öntözés folytatása esetén ne kelljen környezetvédelmi, természetvédelmi és talajvédelmi hatósági, illetve szakhatósági eljárást folytatni**.

Amíg az öntözésfejlesztési tervek elkészülnek, addig is **az önkéntesen megalakuló öntözési közösségek elismerésében kijelölt működési területükre, az öntözési körzetekre környezeti körzeti tervek készülnek**. Ezzel e területeken egyrészt lehetővé válik a környezetvédelmi, természetvédelmi és talajvédelmi **szakhatóságok kiváltása az engedélyezési eljárásban**, másrészt **tehermentesíti a gazdálkodókat** a vízjogi létesítési engedélyezési eljárást megelőző előzetes vizsgálat, valamint a talajvédelmi terv

Alföldi Erdőkért Egyesület Kutatói Nap

Lakitelek 2020.11.10

elkészítésétől, ezzel **jelentős költséget megtakarítva** számára. A körzeti környezeti terveket az Agrárminisztérium öntözési igazgatási szerve, azaz a Nemzeti Földügyi Központ készítette el.

Az öntözéses gazdálkodás nagy beruházási igénnyel és jelentős üzemeltetési költségekkel jár együtt. Alapvető tapasztalat, hogy az öntözés esetén érvényes a méretgazdaságosság elve, nagyobb területen jobban megéri az öntözés, mert csökkennek a fajlagos költségek. A vízzel elérhető területek legközelebbi és a legtávolabbi részén lévő gazdának is ugyanúgy hozzá kell tudnia férni ehhez a vízhez. Mindezeket figyelembe véve az öntözésfejlesztés érdekében alapvető fontosságú, hogy **együtműködés alakuljon ki a gazdák között**, amelynek érdekében e törvény megteremti az **öntözési közösségek** kategóriáját. A törvény nem ír elő formakényszert a gazdasági társaság formájának megválasztásában, feltételként csak az öntözött terület nagyságát állapítja meg: **szántóföldi növények esetében legalább 100 hektár, zöldség-gyümölcsstermesztés esetében 10 hektár**. A különbséget az öntözés intenzitása indokolja: míg szántóföldi növények esetében az öntözés a hiányzó csapadékmennyiséget pótolja, a zöldség-gyümölcsstermesztés esetében folyamatos és intenzív öntözési igénnyel kell számolni. **Az öntözési közösségek az elismerés iránti kérelmüket a Nemzeti Földügyi Központhoz nyújthatják be** és annak szakmai vizsgálatát követően hatósági határozatban, a **miniszter ismeri el az öntözési közösségeket**. A közösségek elismerésének részletszabályait a törvény végrehajtási rendelete tartalmazza.

Az öntözési közösségek a következő feladatokban segítik elő a beruházásokat:

- ✓ **Körzeti környezeti tervre jogosultak;**
- ✓ Az öntözési közösségekre vonatkozó szabályozás megalkotása mellett lehetőség nyílik arra, hogy a közösségek a **Vidékfejlesztési Program keretében működésükhöz támogatást igényeljenek**: a támogatás vonatkozhat az engedélyezéshez szükséges tervek költségeire, valamint 90%-os intenzitású támogatáshoz juthatnak a gazdák a tervdokumentációk elkészíttetésére, továbbá jogosultak a VP vonatkozó pályázatait által meghatározott támogatás igénybevételére,

Alföldi Erdőkért Egyesület Kutatói Nap

Lakitelek 2020.11.10

így a beruházások megvalósításához, valamint a meglévő művek üzemeltetéséhez egyaránt felhasználható. A VP keretén belül kialakításra került egy új művelet, amelynek célja olyan önkéntes együttműködések, öntözési közösségek létrehozásának támogatása, amelyek képesek összefogni a jelenleg elaprózódott birtokszerkezetű termelőket és számukra a méretgazdaságos öntözés megszervezéséhez lehetséges biztosít. A pályázati felhívásokat egyszerűsített kiválasztási eljárás alkalmazásával tervezzük meghirdetni, amivel a kérelmek feldolgozásának folyamata az állami projektértékelés szakaszának kihagyásával remélhetőleg érdemben csökken. Az egyszerűsített kiválasztási eljárás során a pályázati felhívásban olyan pontozási értékelési szempontok kerülnek, amelyek objektív módon, pl. állami adatbázisból ellenőrizhetőek, vagy egyszerűen megválaszolható kérdéseket tartalmaznak.

2020. június 29-én lépett hatályba 302/2020. (VI.29.) kormányrendelet, mely **az öntözéses gazdálkodás végrehajtási rendeleteként** lefedi mindazokat a lépéseket és eszközöket, amelyet ma kormányzati oldalról meg lehet tenni a termelői öntözési beruházások szakmai, jogi és finanszírozási feltételeinek fejlesztése, valamint az öntözés jelenleg még fennálló akadályozó tényezőinek megszüntetése terén. A végrehajtási rendelet tartalmazza a **szolgálat alapításának a részletszabályait**, köztük a **felek közötti egyeztetés menetét**, a **nyomvonal kijelölésének szempontjait**, a **kártalanítás kiszámításának módját**.

Az öntözés közérdeknek tekintése azért fontos, mivel a beruházások során a legfőbb akadályt általában az jelenti, hogy az öntözővizet valamilyen vízilétesítményen keresztül, felszín alatt vagy felett vezetett módon el kell juttatni a beruházó termőföldjére, méghozzá gyakran mások földjein keresztül. Ennek megfelelően a vízátvétel problémáját is egyéni szinten kell megoldaniuk az öntözni kívánó gazdáknak. Ezért **a törvény végrehajtási rendelete öntözési szolgalmi jogot biztosít - megfelelő kártalanítás mellett - a mezőgazdasági**

termelőknek lehetővé téve mások földjeinek használatát a vízátervezés megvalósítása érdekében. Eddig megegyezéson alapult a vízátervezése, mostantól a hatóság alapítja a szolgalmat. A törvény rendelkezik az érintett földrészek tulajdonosainak kártalanításáról, az öntözési szolgalmat tartalmáról, valamint a joggyakorlás egyes kérdéseiről. Figyelemmel arra, hogy minden, a törvény szerinti öntözési tevékenységhez vízjogi engedély szükséges, így **indokolt, hogy az öntözési szolgalmat jogosultja a vízjogi engedélyes legyen.** A szolgalmat alapítása csak abban az esetben lesz lehetséges, ha az az ingatlan rendeltetészerű használatát nem lehetetleníti el.

Az öntözési szolgalmat alapján az öntözni szándékozó mezőgazdasági termelő az öntözést szolgáló vonalas vízátervezésművet az idegen ingatlanon elhelyezheti és üzemeltetheti, az ehhez szükséges vízimunkákat elvégezheti, illetve az öntözőberendezést átvezetheti. A **kártalanítást a mindenkori vízjogi engedélyes köteles megfizetni.**

Kártalanítás formái:

- × **Egyszeri kártalanítás** az ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzését követően.
 - A kártalanítás kötelezettségéről és mértékéről a vízügyi hatóság az öntözési szolgalmat alapításakor határozza meg.
 - Művelés alól kivett ingatlan esetén négyzetméterenként 173 forint összegű egyszeri kártalanítás jár.
- × **Évenkénti kártalanítás** az igénybevételeknek megfelelően (lineár berendezés esetében taposási kár, felszíni csatorna esetében kaszálás, esetleg kotrás miatti kár).
 - Minden naptári év március 1. napjáig kell bejelenteni az igényt.
 - Vízjogi üzemeltetési engedély véglegessé válását követően igényelhető.
 - Kártalanítás mértéke: 211/2015. (VII. 23.) Korm. rendeletben meghatározott módszertanból kialakított metodika alapján.

Alföldi Erdőkért Egyesület Kutatói Nap

Lakitelek 2020.11.10

2020 májusában megvalósult az Agrárminisztérium első öntözési mintaprojekt területe Harta nagyközségben. Ennek eredményeként megalakult a Hartai Öntözési Közösség, melynek tagjai társas vállalkozók, családi gazdaságok és termelői csoportok. A közösség öntözési területe mellett található öntöző tápcsatorna állami tulajdonba és a Nemzeti Földügyi Központ tulajdonosi joggyakorlása alá került. A megvásárlást követően a csatorna régi, elhanyagolt, jelentősen feliszapolódott szakasza teljes hosszában, több mint 4 kilométeren megújult. A tápcsatorna a rekonstrukciónak köszönhetően az öntözővíz szivattyúházhoz történő zavartalan eljutásához, hanem a víz visszatartásához, megőrzéséhez, a megnövekedett öntözési igények ellátásához, akár a belvíz elvezetéséhez is hozzájárul.

Budapest, 2020. november 3.

Készítette:

Gyüre Anita
osztályvezető
Agrárminisztérium

Dobi Péter
szakmai támogató
Agrárminisztérium